

LA PRODUCCIÓ ERUDITA AL PRINCIPAT

(I)

per Jaume Sobrequès i Callicó

INTRODUCCIÓ I PROPÒSIT

Aquest article i els que seguiran es proposen de presentar, no pas de manera exhaustiva, els més importants nuclis de producció erudita distribuïts arreu del Principat.* Per raons de mètode, deixem de banda la capital, que hauria d'ésser objecte d'una anàlisi molt complexa acomplerta amb bases ben diferents de les que fem per a fonamentar les notes presents. Com que havíem de seguir un ordre geogràfic determinat, després de rebutjar l'alfabètic de comarques, que no donava uns agrupaments amb les afinitats socio-històriques que tot fenomen cultural comporta, ens decidírem a seguir l'aplegament de comarques en regions concretat per la "Ponència de la divisió territorial de Catalunya (1982)".

Bé que serà a la fi de l'article quan intentarem d'establir unes conclusions de tipus general, assenyalem ja des d'ara quines són les entitats o les persones objecte del nostre interès. Simplificant una mica —hom no ha d'oblidar que aquest article constitueix només una primera aproximació al tema analitzat—, la producció erudita es canalitza a les comarques catalanes a través de tres canals: 1. Entitats culturals amb un suport humà —socis, subscriptors— més o menys nombrosos, amb una base econòmica autònoma i, en alguns pocs casos, oficial. 2. Entitats que no tenen sosteniment humà però que compleixen un mecenatge erudit. La continuïtat de llur promoció depèn només de l'equip dirigent, sovint canviant. És el cas de municipis, diputacions, banques, i d'alguna fundació local. 3. Erudits absolutament deslligats de qualsevol grup cultural, que no existeix a les poblacions on resideixen, i que no tenen el suport de cap de les entitats de les quals parlàvem suara. Sovint són ells mateixos qui editen i maldistribueixen llurs pròpies obres, les quals no assoleixen la difusió que hom desitjaria. Bé que, com és natural, només el primer grup es troba inscrit dins el que en podríem dir un fenomen cultural de base, és a dir més o menys popular, no menys tindrem en el present article els altres dos. No cal dir, però, que aquesta anàlisi no és històrica; ens proposem de reflectir solament els nuclis de producció erudita dels darrers anys.

* Per tal de poder completar el present article i informar al millor possible els que seguiran, l'autor agrairà que hom li faci arribar (carrer de Breda núm. 14, Barcelona-15) les dades que puguin servir aquest propòsit.

REGIÓ I: BARCELONA BARCELONÈS

Responent més a un impuls individual que no de grup, hem de remarcar, a Badalona, la publicació de la "Colecció Històrica Badalonesa", que ha editat diverses obres de Josep M. Cuyàs i Tolosa sobre la història de la població. Destaquem-ne una de les més notables: *Badalona en las postrimerias del siglo XVIII y en los albores del XIX* (1948). A Sant Adrià de Besòs, el Municipi ha publicat algun fulletó dins la col·lecció "Fascículos de Divulgación Històrica", com el de Joan Rovira i Costa, *Resum històric de la Verneda de Besòs* (1951). És també aquest autor qui, per iniciativa purament privada, ha publicat el millor que fins avui tenim sobre el passat històric de Sant Adrià. Entorn dels premis "Ciutat de l'Hospitalet" han sorgit a l'Hospitalet de Llobregat alguns estudis importants de Jaume Codina (*L'Hospitalet del Llobregat, 1573-1632*), publicats (l'esmentat, el 1970) per la Ponència de Cultura de l'Ajuntament.

BAIX LLOBREGAT

L'agrupació dels Amics de l'Art Vell i de les Tradicions, de Cornellà de Llobregat, ha presentat —i no diguem editat perquè el llibre no indica cap editor— recentment (1973) l'obra d'Eduard Gelabert i Fiet, *Cornellà de Llobregat. Història, arqueologia, folklore*, que aplega, sense cap ordre ni concert, una gran quantitat de notícies històriques de la població. El Prat de Llobregat, gràcies a l'obra científica d'un autèntic historiador professional i a l'existència d'un grup local interessat pel seu passat, ha tingut més sort. Així, l'obra del ja esmentat Jaume Codina *Com neix un poble. El Prat, 1718-1807* (1969) ha trobat una entitat editora local, el setmanari "Prat", i un grup, els Amics del Prat, que n'ha tingut cura de la distribució. D'altres obres del mateix autor, com *Les generacions pratenques, 1538-1972* (1972), han hagut, però, d'ésser publicades a Barcelona. Recentment ha estat creat a Corbera de Llobregat un centre d'edicions "artestudi" destinat a promoure la publicació de treballs erudits sobre art i història de la població i que ja anuncia l'aparició d'una monografia sobre Sant Ponç de Corbera.

MARESME

La Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat, primer, i la Caixa d'Estalvis Laietana, després, han acomplert, a través de l'edició dels treballs guardonats amb el "Premi Iluro de monogra-

fia històrica", un mecenatge molt notable en el panorama erudit de Mataró i han donat sortida als estudis sobre el Maresme dels historiadors locals i d'altres parts de Catalunya. És just que en destaquem els més meritoris: J. Iglésies, *La població del Maresme a la llum dels censos generals* (1971); J. Llovet, *Construccions navals de l'ex-provincia marítima de Mataró, 1816-1875* (1971); id., *Mataró, 1680-1719; El pas de vila a ciutat i a cap de corregiment* (1966); Josep M. Madurell, *L'art antic al Maresme* (1970); A. Martí i Coll, *Cartes d'un mestre veler, 1770-1794* (1967); J. Nadal-E. Giralt, *La immigració francesa a Mataró durant el segle XVII* (1966), i, darrerament, Antoni Martí i Coll, *Mataró i els agraviats* (1973).

És una llàstima que una experiència tan interessant com la que suposà als anys 1948-50 la publicació de la revista "Museu" no hagi tingut continuïtat. El grup que la promogué, dels components del qual caldria citar Esteve Albert, Marià Ribas i Lluís Ferrer i Clariana, volien que la revista, a la qual col·laboraven erudits tan brillants com Serra i Ràfols, Duran i Sanpere i Joaquim Llovet, fos l'òrgan d'expressió d'un institut d'estudis locals que canalitzés la tasca d'investigació sobre la població i la comarca, però malauradament la idea no aconseguí de reeixir.

En el capítol de les històries locals importants, hom no podria ometre la que, sobre Vilassar de Mar, publicà (1955) Lluís Guardiola i Prim, *Sant Joan de Vilassar, Història i geografia sobre la comarca vilassanenca i del Maresme*. Bé que la seva presentació tipogràfica sigui molt primària, hom ha de valorar de forma molt positiva per al coneixement de la història d'Arenys de Mar i del Maresme les circulars que, sota l'impuls de l'eminent historiador Josep M. Pons i Guri, publica l'Arxiu Històric i Museu Fidel Fita, d'aquella població.

VALLÈS OCCIDENTAL

El panorama erudit d'una ciutat amb tanta tradició com Terrassa, avui no és certament gaire falaguer. A manca d'un grup dedicat a promoure l'estudi de qualsevol aspecte de la cultura egaresa, hom ha de remarcar la tasca duta a terme pel Patronat de la Fundació Soler i Palet, que, amb el sosteniment de la Caixa de Pensions per la Vellesa i d'Estalvis, ha publicat algun llibre interessant per a la història de la població. Assenyalem en aquest sentit l'edició, a cura de Salvador Cardús, del llibre de Joan Arnella

(1570-1689) *Grandeses i antiguitats d'Egara-Terrassa* (1973). També en alguna ocasió el Museu Tèxtil, de la Diputació de Barcelona, dirigit per F. Torrella i Niubó, ha canalitzat activitats científiques que mereixen de no ser oblidades. Potser més satisfactori és l'ambient erudit que presenta la capital del Vallès Occidental, la progressiva ciutat de Sabadell, on la Fundació Bosch i Cardellach, a través de les seves sessions científiques, les "Cuadernos de Archivo" i de la publicació, sovint amb el sosteniment de la Caixa d'Estalvis, de treballs de tota mena —recorrem, per exemple, el de Josep Casablancas i Querol, *Observaciones meteorológicas en Sabadell, 1936-1940* (1950)—, ha encarrilat una bona part de l'activitat erudita de la ciutat. Cal esmentar també la labor realitzada per la Caixa d'Estalvis de Sabadell, que en els darrers anys (1967-74) ha reeditat, amb il·lustracions, l'obra encara útil de Miquel Carretas i Costajussà (1905-1938), *Elements d'història de Sabadell*, apareguda el 1932. *Les Ordinacions de la Universitat de la vila i terme de Sabadell (segles XVI i XVII)*, editades per Ernest Mateu i Vidal sota el patrocini de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament (1967), constitueixen una aportació important a l'estudi del règim municipal de la ciutat durant els primers segles de l'Edat moderna.

Als darrers anys, l'Institut Internacional de Cultura Romànica, de la Diputació de Barcelona i del Consell Superior d'Investigacions Científiques, ha acomplert a Sant Cugat del Vallès, sota la direcció de mossèn Griera, una tasca científica important en el camp de la dialectologia i de la lingüística. En un terreny més individual, cal referir-se també a la tasca

efectuada durant molts anys per mossèn Ernest Mateu i Vidal en l'estudi de la història local. En un altre aspecte, hom ha de tenir en compte les activitats científiques de l'Institut-Museu de Paleontologia, dependent de la Diputació de Barcelona, inaugurat el 1969, que disposa d'una de les biblioteques especialitzades més importants del país.

A Santa Perpètua de la Moguda, el "Grup pro arqueologia i història de Santa Perpètua de Mogoda" ha publicat no fa gaire l'obra de F. Vinyals i Rovira, *Estudi crític de la paraula Mogoda, com a terminació del nom del poble de Santa Perpètua* (1973), en el qual l'autor defensa com a segona part de la toponímia que hom ha d'emprar per a designar la població, la fórmula de *Mogoda*, en lloc de la que encara avui és oficial, és a dir de *la Mogoda*.

Aquest és, a grans trets, el panorama erudit que presenta la Primera Regió del Principat. Hom podria concloure que, en conjunt, les comarques veïnes de Barcelona es troben molt empentides, entre d'altres raons a causa del pes cultural de la capital. Altrament hom no s'explicaria gaire bé l'esmortida existència, almenys erudita, de ciutats tan importants com Sabadell, Terrassa, l'Hospitalet, Badalona, Granollers i Mataró, i que a totes hom hagi de valorar només de manera positiva la iniciativa privada, i en alguns casos el mecenatge més o menys artificial d'unes poques institucions públiques o mig-públiques. Rarament, però, aquest interès ha captivat grups de base més àmplia o sectors que hom podria qualificar, si voleu, de populars.

JAUME SOBREQÜES I CALLICÓ

XXIII FIRA DEL LLIBRE D'OCASIÓ ANTIC I MODERN

El cinquè centenari de la impressió del primer llibre en català tindrà aviat un reflex al carrer amb un concurs d'aparadors de llibreria, del 5 al 20 de novembre. S'hi han inscrit establiments de ciutats i viles de tots els Països Catalans.

Anteriorment, a Barcelona, la XXIII Fira del Llibre d'Ocasíó antic i modern, instal·lada al passeig de Gràcia del 28 de setembre al 6 d'octubre, havia estat anunciada amb un cartell d'Antoni Tàpies que posava la mostra sota el signe de la celebració.

QÜESTIONS DE VIDA CRISTIANA

J. BRUGUERA

QÜESTIONS DE VIDA CRISTIANA

(1958-1974)

SETZE ANYS

D'UNA REFLEXIÓ CRISTIANA A CATALUNYA

EL TRESOR DE LA NOSTRA
LLENGUA ESTÀ EN PERILL
MIREM DE SALVAR-LO
ARA MATEIX!

Collecció Pompeu Fabra

PARLEU BÉ EL CATALÀ

Vocabulari d'incorreccions, 80 pàgs. 35 ptes.

PARLEU MÉS BÉ EL CATALÀ

160 pàgs. 70 ptes.

VOCABULARI AUTOMOBILÍSTIC

32 pàgs. 20 ptes.

ELS VERBS CATALANS CONJUGATS

320 pàgs. 125 ptes.

ESCRIVIU BÉ EL CATALÀ

Manual d'ortografia, 144 pàgs. 70 ptes.

Trobareu aquests llibres a les vostres llibreries
i a LLIBRERIA CLARET, Llúria, 5, Barcelona.